

között látjuk először a fedeles *ê*-t, a nyílt hosszú *e* hang jelölésére. Azután a XVI—XVIII. században ritkán fordul elő, — inkább csak azért, mert a nyomda régi betűkészletéből egy-egy darab *ê* betű áttévedt az újabb betűkészlet *e* betűi közé. Annál meglepőbb, hogy egy 1806-ban megjelent pozsonyi nyomtatványban, melynek címe: „NÉHAI ÁKÁB ISTVAN' poétai maradványaiból az *Eneás* és *Didó'* kártágói szerelmes történetjek . . . Pozsonbann, Wéber Simon Péter költséggével és betűivel, 1806.“ — megint találkozunk az *ê* betűvel, mégpedig ennek eléggé következetes használatával: *kél, lész, lészek, lészen, légyen, Elmégyek, nêkem, nêki, tészal, tészzi, tégyek, — fogadbê, bése = botsátanom, bévinnétek*, stb. — általában oly *e* hangok jelöltetnek *ê*-vel, melyeknek vannak hosszú és rövid alakpárjai is. — Ezenkívül használja a fedeles *î*-t, és a fedeles *â*-t is. — Ezt azért tartjuk érdemesnek az említésre, mert ha a nyomdai használatból és a helyesírási gyakorlatból ekkor már rég kiment *ê* betűvel találkozunk egy címlaptalan, vagy évnélküli nyomtatványban, hajlandók vagyunk esetleg azt hinni, hogy XVI. századbeli nyomtatvánnyal állunk szemben, — holott, amint XVIII. századbeli nyomtatványokon látjuk, régi betűkészletek egyes nyomdákban a végelkopásig használatban maradtak. A WÉBER-nyomda betűkészlete azonban nem is régi s az *ê, î, â* is újmetszésű benne.

TRÓCSÁNYI ZOLTÁN.

Nyomdai, könyvkötési árak, s az író-kiadó helyzete 1841-ben. A *Világ* 1841. március 13-i számában vezércikk jelent meg, „*Hazai tájképek*“ címen, az egyedárusságról és a szabad versenyről. Ez fejtegetései során eljut az irodalom és a könyvkiadás kérdéséhez is és fölveti a kérdést, hogy nincs-e literatura mezején „egyedárusság“? Sajtónk van ugyan több is, Budapesten is és vidéki városokban is, de sajnálatos, hogy az „egyetemi sajtónk“ Budán van, „melynek, ha a fele Budára jőne, meg vagyunk győződve, üdvös concurrentiát fogna szülni. Gyorsajtóink szaporodnak, de az író pénzbeli nyereséget nem lát általa: a könyvkiadás olly irtóztató drága mint az előtt vala. Semmi nem valóbb, mint az, hogy legjótékonyabban gyakorolná jogát a kormány, ha még egy pár sajtó-szabadalmat adna literatúrával pezsgő városunkban.“

A *Világ* vezércikkírója szerint nálunk literátor szabadon lehet mindenki, írhat és kinyomtathat mindent, ha csak a cenzúra meg nem gátolja. De minő kilátása van nyereségre? — veti föl a kérdést. „Tápasztalásból beszéllek, urak. Hogyan concurrálhasson egyes ember, kinek heverő tőkepénze nincs, az Académiával, melly ajándékpénzen nyomtat, könyvkereskedőkkel, kik a kamatokat magok rakják zsebbe s magok kiadásaira vannak fő figyelemmel, míg az író kiadásait mellőzik s

mégis minden száz forintjából huszonötöt (talán éppen a nyereségi részt) eltesznek; vagy e könyvnyomtatókkal, kik egyszersmind kiadók és mindnyája kereskedő is egy személyben, tehát hármias hasznot nevez magáénak? Mind ezek egyedáruskodások, megnehezítik a magános író pályáját de a publicum nem vesz mellette, ha amazok jól viselik magukat és jó könyveket adnak ki, mert az írónak szinte szabadságában áll, nekik árulni szüleményét és így az út nincs előtte elvágva. Sőt az Academia, magános írók, könyváros-kiadók és könyvnyomó-kiadók között verseny keletkezhetik, miből az álladalom csak hasznot húz. Így én ezen áldott szavat: „verseny“ be szeretném büvölni mindenhová...

A cikk aláírása V., a szerzője tehát valószínűleg VAJDA PÉTER, aki ez időben a *Világ* társszerkesztője volt.

A *Világ* vezércikkének fejtegetéseit az irodalmi egyedáruságról tovább folytatja a KOVACSÓCZY M. és STANCSICS M. szerkesztésében megjelent „*Közlemények az élet és tudományok köréből*“ (1841). — „Hogy a hölgyeknek fogalmuk legyen az írói jövedelemről, szolgáljon a többek közül egy eset világosításul“ — írja St., azaz STANCSICS (később TÁNCICS) MIHÁLY. S elmondja, hogy X. úr egy teljes évig dolgozott bizonyos könyvén. Elkészülvén vele, megalkudott a könyvkiadóval, hogy ívenként fizet a kinyomtatásért, ötszáz példányban, tizenöt ezüst forintot. A munka tíz ívre terjedt, tehát a nyomtatás százötven forintba került. A könyvkötőnek fizetett huszonöt forintot, négy hirdetésért négy külön hirlapban összesen tizenkilenc forintot; a hirdetést „négy vásári alkalommal megismételte, ez tett harminchat ezüst forintot. Az összes kiadás tehát eddig 211 (kétszáztizenny) forint volt. — Egy esztendő alatt 250 példányt adott el 48 krajcárjával, tehát a 250 példányára öszvesen 200 ezüst forint. Ebből egy negyedrészt a könyvárus levont azért, hogy boltjában volt; és így az író most kapott 150 ezüst forintot évi munkájáért, azaz 61 ezüst forintot vesztett s e vesztéségből kellett volna két egész esztendeig élnie. Iríglyésre méltó sors!“ (175—176 lap.)

Persze más volt annak az írónak a sorsa, akitől a kiadók saját jól felfogott üzleti érdekükben is megvásárolták művei kéziratát.

TRÓCSÁNYI ZOLTÁN.

Magyar katolikus egyháztörténeti bibliográfia. Minden komoly történelmi munkásságnak két alapfeltétele van: a forrásanyagnak és az irodalomnak lehetőleg teljes ismerete. A forrásanyag ismerete nélkül esetleg a korra vonatkozó legfontosabb adatok maradnak ismeretlenek a kutató előtt, az irodalom nemismerése pedig esetleg a legkellemetlenebb meglepetések elé állítja a történetírót. Nemcsak egész generációk munkássága veszett így el számára, hanem az is megtörtén-